

VOLKSHUISVESTING, DE BINNENKANT VAN DE ARCHITECTUUR

AUTEURS: JAK VAN DEN BERK EN HANJA LIEBRECHT
11 DECEMBER 1981

INLEIDING DISKUSSIEKOLLEGE

Volkshuisvesting, de binnenkant van de architectuur

Met deze titel van het discussiecollege willen we aangeven op welke wijze we VH in relatie zien met de architectuur. Als we de architectuur zouden beschrijven als het zichtbare, het waarneembare met onze zintuigen van de buitenkant van de gebouwde materie, dan willen we met de binnenkant meer de problemen aangeven die je met die gebouwde materie op moet lossen om het ook te kunnen gebruiken voor de huisvesting van mensen. De binnenkant zijn de problemen waar de bewoners mee blijven zitten als de architect zijn werk klaar heeft en is vertrokken naar zijn volgende projekt. Vaak ook zonder te weten of zich te realiseren wat er allemaal binnen zijn projekten gebeurt en wat voor problemen er nog overblijven voor de bewoners, bijvoorbeeld aanpassing aan de eisen voor het gebruik, woonkosten.

Hier op de academie in een onderwijsinstituut voor architecten willen we vanuit de VH-kant een bijdrage leveren aan die binnenkant van de architectuur, om te zorgen dat de architecten van deze academie op de een of andere manier beter in staat zijn om op de maatschappelijke problemen op het gebied van VH een antwoord te kunnen geven.

DE AKADEMIE EN HET VOLKSHUISVESTINGSONDERWIJS: SITUATIE, PROBLEMEN EN VERWACHTINGEN

Vanaf 1970 hebben allerlei projecten aan de AvBR zich op een of andere manier bezig gehouden met een volkshuisvestelijk probleem. Zaken, die hierbij aan bod kwamen, hadden o.a. betrekking op de betaalbaarheid, nieuwe woonvormen, kwaliteitsnormering, besluitvorming tijdens het ontwerpen en bouwproses, beheersvormen en stadsvernieuwing. Ook vormde de veranderende beroepspraktijk van de architect onderwerp van studie, in relatie met een of meer van de bovengenoemde aspecten. Kenmerkend voor de meeste projecten is dat er bij het gestelde probleem een keuze gemaakt werd voor de gebruiker/bewoner en dat op een of andere manier getracht werd het probleem te vertalen in een ontwerp. Zo werden problemen en tegenstellingen in de maatschappij rond het bouwen en huisvesten binnen het onderwijs gehaald. De ruimte, die het onderwijs daarbij bood, had in eerste instantie betrekking op een zgn. verruimd projectwerk. Geleidelijk aan stond niet meer het ontwerpen voorop, maar vooral de "maatschappelijke relevantie" van het onderwijs. Deze verandering maakte een andere invulling van het onderwijs mogelijk. Echter van een anders geïntendeerd onderwijsaanbod was in de eerste jaren nog geen sprake. In 1978 wordt dan een begin gemaakt met volkshuisvestingsonderwijs aan de AvBR door het aantrekken van een docent VH.

Het onderwijs aan de AvBR en de verschillende verwachtingen.

Sinds 1978 heeft er een discussie plaats gevonden rond de plaats van het vak volkshuisvesting op de Akademie. Deze discussie is naar de mening van de deelnemers vrij onvruchtbaar geweest, doordat de verwachtingen verschillend waren. Vanuit de hoek van architecten en stedenbouwers (ontwerpers) werden/worden kennis m.b.t. volkshuisvesting vooral beschouwd als hulpmiddelen bij het uitvoeren van de ontwerpopgaven, waarbij twee aspecten zijn te onderscheiden:

- een analiese van de opgave als uitgangspunt van het ontwerp, en
- een analiese van de politieke kontekst als uitgangspunt van een strategie en een werkwijze.

Daarnaast verwachten andere studenten juist van volkshuisvesting een bijdrage tot een kritiese en partijdige wetenschapsbeoefening, waarbij de ontwerpaktiviteit eventueel een deelaspect is.

Zoals reeds eerder gesteld is, komen al jaren volkshuisvestingsvraagstukken volop aan de orde op de Akademie, en dan met name in de projekten. Echter van een samenhangend onderwijsbeleid is geen sprake. Integendeel, gekonstateerd kan worden dat aan de ene kant het inbrengen van een volkshuisvestingsaspect van een oefening vaak een projekt heeft gemaakt (probleemgericht), en aan de andere kant de discussie in het IPO over dit aspekt nogal verward en frustrerend is verlopen. Voor alle partijen is voor de toekomst belangrijk, dat in de projekten het volkshuisvestingsaspect duidelijker geformuleerd en kritieser beoordeeld wordt.

Tot slot heeft het geringe aanbod/kapasiteit vanuit volkshuisvesting een probleem gevormd voor de continuïteit en uitbouw van het onderwijs.

2. VOLKSHUISVESTINGSONDERWIJS IN NEDERLAND EN DE PLAATS VAN DE AVBR

In Nederland is er op twee instellingen sprake van een specifiek volkshuisvestingsonderwijs, en wel THE en THD. Beide onderwijsrichtingen vinden hun oorsprong in de demokratiseringsbeweging eind 60-er jaren, en de daarmee samenhangende studentenorganisaties. In het kader van dit kollege gaat het niet zozeer om eksakt vast te stellen wat het onderwijsaanbod is, maar veeleer om een beeld te geven van hun positie binnen de instelling en de problemen, die er aan vastzitten.

THE en VH-onderwijs.

Het volkshuisvestingsonderwijs vormt een onderdeel van het stadsvernieuwingsonderwijs. De stedelijke herstructurering vormt de invalshoek, waarbij volkshuisvesting een aspekt in de totale verandering is.

Op dit moment is de volkshuisvesting actief op twee terreinen:

1. het proces van woningvoorziening (planning, produktie, financiering, beheer en distributie), en
2. het proces van de sociale woningbouw (dit heeft vooral betrekking op de totstandkoming van het bouwobject en omvat o.a. ontwerp, uitvoering, stadsvernieuwingsproces en bewonersorganisaties).

Het onderwijsaanbod is gering vanuit de specifieke hoek van volkshuisvesting en moet dan ook vooral gezien worden als een (aanvullend) aspekt op stadsvernieuwing (kollege en oefeningen). Daarentegen hebben het merendeel van de projekten, die vallen onder de vlag stadsvernieuwing, betrekking op volkshuisvesting.

Knelpunten in het onderwijs vormen:

- binnen stadsvernieuwing en volkshuisvesting houdt men zich niet bezig met ontwerpen. Ontwerpen gebeurt onder andere vlag. Zo dat mensen af kunnen studeren op sociale woningbouw zonder iets van de volkshuisvestelijke aspecten bekeken te hebben (hokjesgeest).
- door het ontbreken van behoorlijke projectverslagen en van verticale structurering (verschillende jaars studenten bij elkaar) is nauwelijks sprake van een rode draad.
- door de huidige programmering van het onderwijs dreigen de ondersteuningsactiviteiten (van bewonersorganisaties) steeds meer in de verdrukking te komen. De mogelijkheid om vanuit je politieke keuze een stuk praktijk binnen te halen wordt dus bijna onmogelijk.

TH en VH-onderwijs.

Volkshuisvesting is op dit moment geen totale opleiding, maar slechts één afstudeerrichting. De huidige situatie is zo, dat pas in het 4e jaar de keuze VH wordt gemaakt. Dit heeft verschillende konsekwenties:

- de VH-studenten hebben verschillende invalshoeken (stedebouw of bouwnivo)
- gezien het uitgebreid probleemveld van volkshuisvesting komt men nauwelijks toe aan een theoretiese benadering (overladen programma). Daarom ijvert VH ervoor vroeger te starten met het VH-onderwijs.

In de afgelopen tien jaar is er een uitgebreid onderwijsaanbod van de grond gekomen, waarbij aanvankelijk de behoefte in de projecten de basis vormde.

Bij de start van het VH-onderwijs lag het aksent op het beleid van de volkshuisvesting. En zette VH zich vaak sterk af tegen het ontwerpen. Tegenwoordig wordt binnen VH ook steeds meer gedaan aan ontwerpen.

Vooral de kosten en de techniese kant van de volkshuisvesting wordt hierbij bekeken.

Knelpunten in het onderwijs vormen:

-het verzelfstandigen van de diverse onderwijsmiddelen. Vakken en projekten lopen niet meer parallel en dreigen uit elkaar te groeien.

-door de veelheid wordt er niet vanuit één idee onderwijs gegeven.

De toevalligheid overheerst sterk, waardoor veel kennis verloren gaat.

De mogelijkheden van de AvBR m.b.t. volkshuisvestingsonderwijs.

De AvB's onderscheiden zich zowel kwa studenten, soort soort studenten (beroepspraktijk) als kwa mogelijkheden m.b.t. het onderwijsaanbod van de TH's. Daarnaast hebben TH's als instituut naast onderwijs ook tot taak zich bezig te houden met onderzoek. Hieruit vloeit ook voort dat ze ook over een uitgebreidere akkommodatie beschikken en veelal over docenten, die full-time werken en ook onderzoek in hun takenpakket hebben. In tegenstelling tot de AvB's zijn de TH's dan ook geen specifieke beroepsopleidingen, maar zullen zich in de opleiding ook bezig moeten houden met nieuwe probleemstellingen. Om de AvB's te begrijpen, zullen we even terug moeten in de geschiedenis. De AvB's waren vroeger een specifieke architectenopleiding. Als mensen in de praktijk bewezen hadden geschikt te zijn, konden ze ter onderbouwing/verdere ontwikkeling, aanvullend onderwijs krijgen. Sedert 10 à 15 jaar is dat gewijzigd. Niet alleen zijn de toelatingseisen voor de AvB's gewijzigd, ook de opleiding is breder geworden. In de praktijk is er dan ook steeds minder verschil m.b.t. de kwalifikatie (en toekomstig beroep) van de studenten van de AvB's en TH's. In dit kader moet dan ook de discussie bekeken worden over de plaats van de AvB's binnen de totale bouwkundige opleiding. Belangrijk is aan te sluiten bij het hoofddoel van de Akademie, te weten architectuur. In de praktijk daarentegen is verzelfstandigen het gemakkelijkst met het gevaar van isolement (hokjesgeest). Je zult zo geïntegreerd mogelijk bezig moeten zijn en vooral moeten inspelen op de problemen in de projekten. Als we dan kijken naar een kollege volkshuisvesting, waarbij het gaat om het aandragen van specifieke kennis, zul je aan moeten sluiten bij ervaringen in projekten en praktijk van architecten. Het leerdoel zal moeten zijn "het konfronteren van studenten met hun eigen werksituatie".

3. VOLKSHUISVESTING : WAAR STA JE?

Binnen de problematiek "volkshuisvesting" staat centraal de tegenstelling tussen enerzijds de noodzaak van voldoende goede en betaalbare woningen (ter instandhouding van de waar arbeidskracht) en anderzijds de woningbouw als kapitalistische produktiesektor (waarin het doel de meerwaarde-produktie en kapitaalakkumulatie is). Deze tegenstelling maakt de interventie van de staat (overheid) noodzakelijk.

Priemus definieert het begrip "volkshuisvesting" algemeen en interpreteert het als een kompleks van het op wonen en bouwen gerichte besluitvormingsprocessen waarbij vele participanten betrokken zijn. Verder stelt hij, dat zowel de procedurele en inhoudelijke kanten hem interesseren en het vanuit drie invalshoeken te willen benaderen: de economiese, de sociologische en de technische.

Volkshuisvesting en de waar woning.

Bovenstaande maakt misschien enigszins duidelijk, dat een eenduidige benadering, die van elke situatie laat zien wat volkshuisvesting is, niet mogelijk is. Wel kunnen we onze benadering wat nader expliceren.

Ons uitgangspunt is, dat we de woning als waar opvatten, die een gebruikswaarde en ruilwaarde aspekt in zich heeft.

De gebruikswaarde van de woning bestaat in de eerste plaats in haar karakter van een noodzakelijk middel in de reproductie van de waar arbeidskracht. Bijgevolg is niet alleen de arbeidersklasse zelf geïnteresseerd in de gebruikswaarde van de woning, maar ook het kapitaal in het algemeen.

De ruilwaarde van de woning wordt bepaald door de maatschappelijk noodzakelijke arbeidstijd, die nodig is om haar te produceren. In vergelijking met andere waren heeft de woning een hoge produktwaarde, wat mede het gevolg is van o.a. de eisen die aan een woning worden gesteld, de stand van de produktie-technieken, duurzaamheid, levensduur, grondgebondenheid. Het resultaat is, dat wij t.a.v. de woningen, onderscheid kunnen maken tussen:

- belangen bij de produktie (o.a. bouwproducenten, toeleverende industrie; adviesburoos) (WONINGBOUWMARKT)
- belangen bij de cirkulatie (woningmarkt is een voorraadmarkt en gedurende zijn gehele levensduur is de woning op de woningmarkt (beleggers en banken; woningbouwverenigingen) (WONINGMARKT)
- belangen bij gebruik.

Gezien de tegenstellingen bij het huisvesten van mensen leidt ertoe dat de overheid een aantal functies heeft ontwikkeld t.a.v. de volkshuisvesting:

- instandhouding van de arbeidskracht en de prijs beperken door goede en betaalbare woningen te verzekeren.
- rendement veilig stellen van de bij de produktie en cirkulatie betrokken partijen (kapitaalfrakties)
- de woningbouw om de economiese ontwikkelingen bij te sturen.

Om deze functies te vervullen beschikt de overheid over een aantal instrumenten: deelname in opdrachtgeving en financiering; huurpolitiek; verschaffen van financiële stimulansen (subsidies); kontigentering; kwaliteitsnormering enz.

Afbakening en het onderwijs aan de Akademie.

In het stuk van M. Wijnen wordt reeds gepro-
beerd om tot een omschrijving te komen van
de beroepspraktijk van de (architect/stede-
bouwer-) volkshuisvester. Om vanuit die be-
schrijving tot een invulling van het leer-
programma te komen.

Allereerst zullen we alsnog konstateren dat
het bij volkshuisvesting gaat om:

- het innemen van standpunten t.o.v. de over-
heid (en andere partijen)
- een gevecht tussen belangen, en wel op twee
fronten: politieke besluitvorming, waarbij
de huisvestingsbelangen dreigen te verdwij-
nen door bouwbelangen, werkgelegenheids-
belangen, beleggers- en huiseigenaren-
belangen, en politieke emancipatie, de
strijd om de zeggenschap zowel bij de plan-
vorming, uitvoering als beheer.

Dat betekent, dat er geen algemeen recept/
schema bestaat, maar dat het bij volkshuis-
vesting gaat om inzicht in de ontwikkeling
van de probleemstelling, politiek krachten-
veld, lokale omstandigheden en achterlig-
gende belangen.

Voor de beschrijving van de volkshuisvestings-
praktijk kunnen we onderscheid maken tussen:

- de volkshuisvestingsprogrammering
- het bepalen van de bouwopgave
- het formuleren van het programma van eisen
- ontwerp en exploitatie.

De 4 functies passen in elkaar in die zin,
dat de bouwopgave onderdeel is van het
volkshuisvestingsprogramma.

1. De volkshuisvestingsprogrammering is zo
expliciet in feite geen praktijk. Actie-
programma's zoals die door projectgroepen
in de stadsvernieuwing worden opgesteld
lijken er 't meest op. Hier wordt het
voorgesteld als een verder te ontwikkelen
instrument ten behoeve van een door
lokale overheden te voeren volkshuis-
vestingsbeleid.

De volkshuisvestingsprogrammering zou moeten omvatten:

- een onderzoek naar woonruimteproblemen in het betrokken gebied en de te verwachten ontwikkeling hiervan
 - een overzicht van de voorraad woonruimte
 - een opsomming van maatregelen m.b.t. verdeling, toepassing, vordering en uitbreiding van de voorraad
 - prioriteitskeuze m.b.t. eerst aan te vatten problemen
 - fasering van maatregelen in de tijd.
- Essentieel voor de volkshuisvestingsprogrammering is het in samenhang bekijken van de te nemen maatregelen, het stellen van prioriteiten en het opstellen van een fasering.

Het resulterende volkshuisvestingsprogramma is gericht op het regulerend optreden t.a.v. problemen, het mobiliseert daartoe in principe een aantal middelen waarover de overheid beschikt.

2. Het bepalen van de bouwopgave is onderdeel van de volkshuisvestingsprogrammering.

Bij het bepalen van de bouwopgave wordt mede rekening gehouden met:

- mogelijke produktie van bouwlokaties
- kondities van bouwlokaties
- veranderend ruimtelijk beeld van wijk of stad
- ruimtebeslag t.o.v. andere bestemmingen
- bouwmethoden i.v.m. bouwkosten en kostenbeheersing
- reële deelneming in besluitvorming door direkt betrokkenen.

De bouwopgave kan er heel verschillend uitzien bijv. renovatie, kleine beurt door gemeente of korporatie, hulp bij particuliere verbetering, verbouwing door kollektieven in leeggekomen bedrijfspanden, vullen van open gaten, geleidelijke vervanging van buurtdelen, uitbreiding.

De bouwopgave is in twee opzichten een bijzonder en belangrijk onderdeel van het volkshuisvestingsprogramma omdat aanpassen en uit-

breiden van de voorraad een van de meest effectieve middelen is om veranderingen in de woonruimteverdeling aan te brengen en omdat aanpassen en uitbreiden de mogelijkheid biedt essentiële tekorten in de woonomgeving aan te pakken.

3. Het programma van eisen voor een concreet projekt vindt in volkshuisvestingsprogramma en bouwopgave een inhoudelijke achtergrond.
Het volkshuisvestingsprogramma maakt het mogelijk de groep toekomstige bewoners / gebruikers te onderscheiden, in veel gevallen ook concreet aan te wijzen.
De vastgestelde bouwopgave verwijst naar de ruimtelijke kontekst en bebouwingsmogelijkheden. Samen met de toekomstige bewoners kunnen de mogelijkheden van de locatie in een programma van eisen worden vastgelegd.

4. Deze functie heeft betrekking op de kosten- en kwaliteitscontrole en de voortgang van het proces.

Het beeld wat in de 4 genoemde punten als een mogelijk en wenselijk beeld van een volkshuisvestingspraktijk naar voren komt laat een aantal zaken zien, die in het traditionele beeld van de architect in dienst van de gemeente niet optreden.

Die verandering heeft te maken met het om vele redenen specifiekere en nauwkeuriger gebruik van het bouwen. Een ekstra schakel is nodig om vraag en aanbod bij elkaar te houden. Die schakel noem ik het vitale programma. Het tot stand brengen en effectueren van dit vitale programma is het werk van de volkshuisvester.

Aksenten binnen de volkshuisvesting.

Duidelijk zal zijn, dat volkshuisvesting een zeer omvattend terrein is. Onze keuze die wij hierbij maken is in eerste instantie gericht op een aantal probleemgebieden, die vanuit de positie van de gebruiker het meest eruit springen:

1. Woonlasten en woonkwaliteit bij de oudbouw en (vervangende) nieuwbouw. Hierbij beschouwen we niet alleen het eindresultaat, maar ook de besluitvorming tijdens het ontwerp- en bouwproces. Ter verduidelijking: hoe komen de woonkwaliteit en woonlasten onder controle van de bewoners?
2. Woonruimteverdeling en specifieke groepen. Het kraakfront heeft niet alleen duidelijk gemaakt, dat er op grote schaal gespekuleerd wordt met woonruimte, maar ook aangegeven dat er nog andere woningzoekenden zijn dan gezinnen en dat "wonen" ook andere vormen kan aannemen.
3. Beheer. Een onlosmakelijke schakel in de verdeling van woonruimte en de totstandkoming van verbeterde/nieuwe woningen vormt het beheer, dat erop volgt. Ook hier staat in onze benadering voorop, dat we de problemen willen signaleren vanuit de positie van de gebruiker en handvaten willen ontwikkelen om er als gebruiker "vat" op te krijgen (de strijd om de zeggenschap).

Voor al de bovengenoemde aspecten geldt, dat kennis van de andere partijen (participanten) onontbeerlijk is om de problemen te kunnen begrijpen en om gereedschappen te kunnen ontwikkelen om er verandering in te brengen.

4. DRIE WERKVELDEN

Wat zijn tot nu toe de resultaten van de oriëntatieperiode?

Er zijn een aantal terreinen waar we ons in elk geval mee bezig willen houden.

1. We zijn bezig met onderwijs, nl. met een eigen VH-pakket, en met het onderwijs dat op de een of andere manier met VH-problemen te maken heeft.

Het VH onderwijspakket bestaat uit

- om de twee jaar 1 serie kolleges
- om de twee jaar een oefening in het kader van architectonies ontwerpen woningbouw
- per jaar een specifiek VH projekt.

Het onderwijs zal gegeven moeten worden op basis van duidelijk te formuleren VH-problemen, die geënt zijn op onze steeds verder te ontwikkelen VH probleemstelling.

Deze kan voorlopig heel algemeen geformuleerd worden als dat VH tot stand komt binnen een permanente strijd tussen groepen met verschillende en vaak tegenstrijdige belangen. We zullen hierbij heel duidelijk kiezen voor het bewonersbelang. Vanuit dat belang zullen we iedere keer opnieuw proberen tegen de problemen aan te kijken en ze dan ook anders gaan formuleren.

Deze VH probleemformulering zal zich verder moeten gaan ontwikkelen vanuit een drietal probleemvelden.

- a. Duidelijke maatschappelijke VH problemen, waar groepen bewoners zich mee bezig houden, zoals woonlasten, het tekort aan woonruimte en de problemen van de bewoners in de stadsvernieuwing.
- b. De projektproblemen. Hiervoor zijn we bezig met het maken van een klusterling van de verschillende aspecten die in de projekten aan bod zijn geweest. We zoeken nog naar een andere benadering om meer synteties- meer probleemgerichte projekten te analyseren.
- c. De beroepspraktijken van de studenten. Hierbij kiezen we vooral voor die beroepspraktijken die te maken hebben met VH problemen vanuit de bewonerskant. Een van deze beroepspraktijk-overlegvormen is op initiatief van een van de intersektieleden Nico van den Dool al gestart, nl. het overleg van bewonersdeskundigen of bewonersarchitekten.

Een overleg waarbij de mensen in eerste instantie eens willen praten over de problemen die ze hebben in die specifieke beroepspraktijk. We willen op den duur proberen om tot een soort klustering te komen van beroepspraktijkenoverleg, waar vanuit men eisen gaat stellen aan het onderwijs.

Verder zal er getracht worden op basis van het werken aan de probleemstelling VH te komen tot temaa's. Dit zal de rode draad worden van het eigen VH onderwijs. Daarnaast zal gekeken worden in hoeverre het mogelijk is andere kolleges en oefeningen daar omheen te organiseren.

Van uit diezelfde probleemstelling ontwikkeling moeten we ook komen tot een aantal uitgangspunten en criteria op basis waarvan we dan gaan kijken naar het overige onderwijs op de Akademie. De duidelijkste criteria zullen vooral gaan gelden voor onderwijs als kolleges, oefeningen en projekten die VH aspecten in zich hebben. Voor een aantekening VH in projekten en oefeningen zullen we terug gaan vragen welke VH problemen zullen worden aangepakt en op welke wijze men dat denkt te gaan doen, en vanuit welke positie. Uiteraard kan ieder projekt dit op zijn eigen wijze blijven doen. Wel zullen we verwachten dat dit voor een VH aantekening duidelijk benoembaar aanwezig zal zijn. Gesprekken over de te starten projekten en oefeningen in de intersektie zullen hiervoor als steun moeten dienen.

Wat we in de oefening VH vooral willen oppakken is het ontwerpen.

We willen onderzoeken of het mogelijk is te komen tot een probleemgerichte aanpak van het ontwerpen. We zullen het ontwerpen willen zien als het oefenen in het ontwerpen van deeloplossingen voor bepaalde te formuleren problemen, een vorm van leer-ontwerpen. De oefening die start in februari zal daarvan de start zijn.

2. Naast het eigen onderwijspakket willen we ons ook bezig houden met het overige onderwijs op de Akademie. Vanuit het maatschappelijk karakter van VH zullen we dit onderwijs vanuit die hoek op kritiese manier willen volgen. Vooral in het IPO zal hiervoor een belangrijke bijdrage liggen. Maar ook allerlei andere onderwijs situaties zoals diskussiekolleges, studien en kennismakingsweekenden, ekskursies, beoordelingen, en deelname in de eksamenkommissies voor afstudeerprojekten willen we hiervoor benutten.

Het krities volgen van elkaars studie-aktiviteiten zal plaats moeten vinden vanuit de eigen specifieke VH probleemstelling. We zien dit krities volgen van elkaar als een positieve bijdrage aan elkaars studie-aktiviteiten.

3. De belangrijkste vorm waarin de maatschappelijke relevantie van VH problemen zijn ingang heeft in de Akademie zijn de projekten en soms ook de oefeningen die te maken hebben met de ondersteuning van specifieke bewonersgroepen. Tot voor kort waren dit in hoofdzaak bewoners met problemen op het gebied van de stadsvernieuwing. Sinds enige jaren starten ook steeds meer projekten, die ondersteuning willen geven aan krakersgroepen. Vooral door de schaarste van betaalbare en goedkope woningen zullen steeds meer groepen mensen in de knel komen. Wij willen daar vanuit de Akademie een bijdrage aan leveren.

De intersektie VH zou hierbij een funktie kunnen hebben om in overleg met de bewonersgroepen te komen tot een duidelijke vraag vanuit deze groepen naar de Akademie, en in het omzetten van deze vraag in een aanbod vanuit de Akademie dat past in het studiepakket.